

סוכה לג

משה שווערד

1. רשימות שיעורים [גריד"ס]

✓ **דף ל"ג ע"א.** באסא מצראה. כביאור הדין דאסא מצראה, נ"ל להגדרת עבות היא בד כן ג' עלים. כשיש יותר מג' עלים בכד אין הם מוסיפים לחלות שם העבות בענף, ולפיכך אם נושרים העלים היחידים דאסא המצראה אין זה פוסל, שהרי העלים האלו אינם שייכים להכשר הענף כלל.

2. תוספות מסכת סוכה דף לג עמוד א

ואימא הכי נמי - תימא מאי ס"ד למיפסליה משום שם לווי מידי הדס כתיב בקרא הא אפי' הירדוף מכשרינן אי לאו משום דכתיב דרכיה דרכי נועם.

3. רבי עקיבא איגר מסכת סוכה דף יג עמוד א

מיתבי אזוב ולא אזוב יון וכו' ולא אזוב שיש לו שם לווי (ה"נ אמאי יוצא במררתא דאגמי כיון דאית ליה שם לווי). תימא מידי שם עצם כתיב בקרא, והרי אפי' בתמכא וחזרת יוצאין כיון דמרירא, ולמה נגרע מהם מרירותא דאגמא. ולקמן בפרק לולב הגזול (דף לג ע"א) על מה דסלקא אדעתיה דגמרא דאסא מצראה יהא פסול להושענא הואיל ואית לי' שם לווי, תמהו בתוס' דמאי ס"ד למפסליה מידי הדס כתיב הא אפי' הירדוף מכשרינן, אי לאו משום דרכיה דרכי נועם. ותמיהני למה לא הקדימו להקשות הכא כן.

• שפת אמת מסכת סוכה דף יג עמוד א

שם בגמ' הני מרירותא דאגמא כו' מתיבי איזוב ולא איזוב יון כו' ותמיהני דהא בפ"ב דפסחים משמע דמרורים דכתיב בקרא אין הפי' באותן מינים שקראוין מרורים דהא הגמ' שם מרבה כל מידי דהוא מיני זרעים ויש לו שרף ע"ש, ומשמע דשם מרורים בתורה היא רק על המרירות דכל דבר שיש לו מרירות והוא מין ירק הוא בכלל מרורים דקרא, תדע דהא פרכי' שם דנימא מרירותא דכופיא והיא מרה של דגים וא"כ מאי פריך כאן מאזוב דהתם שאני דכתיב איזוב בתורה ושם לווי אינו אזוב אבל הכא הא חזרת ועולשין וכל הנך ג"כ שם אחר יש להם א"כ מה בכך דנקרא עולשי אגם וכדומה, ונ"ל קצת דכל מיני ירק מר לבד השם שיש להם בפרטות יש להם ג"כ שם מרירות ומי שירצה לקרוא אותם ע"ש המרירות קורא להם מרורים סתם אבל הנך קורין להם מרירותא דאגמא לכן מדמי להו לאזוב, וכוה א"ש מה דפי' רש"י חזרת של אגם דאי כפי' התוס' דמרירותא מין היא ששמו כך הי' קשה כנ"ל דמה בכך דאינו נקרא מרור סתם הלא חזרת ואינך ג"כ אין שמם מרור אבל לרש"י חזרת לאו דוקא וקאי על כל המינים, ומ"ש בתורה מרורים נראה דכל עשב מר שמן בלשון הקודש מרורים רק התנא כדי לבאר כל המינים פי' חזרת עולשין כו' אבל שם הכולל שלהם מרורים, וע"ז קאמר דכל המרורים דאגמא כשרים ורש"י נקט חזרת וה"ה אינך, ועי' במג"א (סי' תע"ג ס"ק ט"ו) שהקשה מכאן על הפוס' דכל עשב מר כשרים ולפע"ד אדרבה מהכא סיעתא להו דכל עשב מר בלשון קודש נקראו מרורים, דוק ותראה שכנים דברי:

4. כפות תמרים מסכת סוכה דף לג עמוד א

תוספות ד"ה ואימא ה"נ. תימא כו' לע"ד דאע"ג דבתורה לא כתיב הדס מ"מ בעזרא קרי ליה הדס דכתיב בנחמיה (ח) צאו ההר והביאו עלי זית ועלי עץ שמן ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות לעשות סוכות ככתוב ור"י דריש לקמן (דף לז) דאין סוכה נוהגת אלא מד' מינין בלבד והקשו לו מקרא דעזרא ומשני עלי זית ועלי שמן לדפנות כו' אלמא דעלי הדס דאמר קרא הוא ההדס שבלולב ואע"ג דכתיב נמי עץ עבות הך הדס דקרא הוא הדס שוטה וסבירא ליה דהדס שוטה כשר ללולב כרב כהנא דאמר לעיל דאפי' תרי וחד כשר דהיינו הדס שוטה וכיון דאשכחן דקרא קרי ליה הדס הו"א דהדס מצראה פסול משום דאית ליה שם לווי קמ"ל דהדס מצראה כשר משום דעץ עבות אמר רחמנא מ"מ והשתא לפום מסקנא יש לפרש דהדס שוטה הוא פסול והדס דקרא הוא הדס סתמא עץ עבות אתי לרבות אסא מצראה ומה שהקשו לעיל ואימא הירדוף דהוא עבות היינו לפי מסקנא דהכא דעץ עבות אמר רחמנא מ"מ אפילו אסא מצראה א"כ לרבה נמי הירדוף דעץ עבות אמר רחמנא מ"מ ומשני דא"א לרבות גם הירדוף משום דרכיה ומיהו לפי מ"ש בסוכה (דף יב ע"א) דקרא דעלי הדס היינו הדס היינו עץ עבות ומשני הדס שוטה לסוכה עץ עבות ללולב לפי הך פירושא לא אשכחן דאיקרי עץ עבות דלולב הדס ולפירוש זה קשה קושיית התוספות היכי סלקא דעתך למפסל הדס מצראה משום שם לווי ודוק:

5. מחצית השקל אורח חיים סימן תרמח

.... וכתבו התוספות ד"ה ואימא הכא נמי, וז"ל, תימא מאי סלקא דעתא למפסליה משום שם לווי, מידי הדס כתיב בקרא, הא אפילו הירדוף הוי מכשרינן אי לאו דכתיב [משלי ג, יז] דרכיה דרכי נועם, עכ"ל. ואע"ג שהתוספות הניחו הדבר בתימה, על כרחך דברי הש"ס צריכים יישוב. וי"ל כמו שכתב הרמב"ם בהקדמתו בפירוש המשנה לזרעים [ד"ה וכאשר מת] שודאי מעולם לא נסתפקו מהו פרי עץ הדר, בפרט שמצוה זו נוהגת כל שנה ושנה, והיתה הלכה למשה מסיני מסורה בידם שהוא האתרוג, אלא שנחלקו התנאים [סוכה לה, א] באיזו תיבה מהפסוק מרומז ההלכה למשה מסיני שפרושו אתרוג, ודרש כל

חד כדאית ליה, עכת"ד. והוא הדין שיש לומר כן בהדס, אע"ג דשקיל וטרי הש"ס בדף ל"ב ע"ב בפירוש ענף עץ עבות דלמא מיני אחריני דלאו הדס, עד שהעלו מלשון הכתוב שר"ל הדס, ודאי היתה הלכה למשה מסיני מסורה בידם שענף עץ עבות ר"ל הדס, אלא שבאו לסמכו לקרא, כמו שכתב הרמב"ם באתרוג כנוזר לעיל. וא"כ כיון שהיתה הלכה למשה מסיני מסורה בידם שנקרא הדס, שפיר סלקא דעתא למפסל אסא מצראי לפי שיש לו שם לווי, אע"ג דבקרא לא הוזכר הדס, מכל מקום היתה הלכה למשה מסיני כנוזר לעיל...

6. חידושי הריטב"א מסכת סוכה דף לג עמוד א

עץ עבות אמר רחמנא מ"מ. ולקמן אמרינן ערבי נחל אמר רחמנא מ"מ, ופירוש שניהם דכי קפדינן אשם לווי היינו היכא דאפקיה רחמנא בשם פרטי כגון אזור ומרור וכיוצא בהן. אבל הכא כל היכא דהוי עץ עבות או שהערבה ממין הגדל על הנחל בהכי סגי דלהכי אפקיה רחמנא בשם כלל.

• כלומר, שקושיאת תוספות היא גופא הת' של הגמרא

7. רא"ש מסכת סוכה פרק ג סימן י

ת"ר יבשו רוב עליו ונשתיירו בו שלשה בדי עלין לחין כשר אמר רב חסדא ובראש כל אחד ואחד. פרש"י ג' בדין ובכל בד ובד שלשה עלין לחין דבבציר משלשה עלין לא הוי עבות ושיהו העלין הלחין בראשי הבדין אבל באמצען לאו הדר הוא ופירושו אינו מובן לכאורה דמשמע ענף כמו בדי אילן (וכן משמע מתוך פרש"י) ואם כן מאי האי דקאמר ונשתיירו בו ג' בדין והלא מתחלה אינם כי אם ג' ועוד יבשו רוב עליו משמע דקאי אהדס אחד ומה שייך להזכיר בו שיוור ג' בדין ... ונ"ל יבשו רוב עליו של ההדס ונשתיירו בו ג' בדין ותלתא בחד קינא מיקרי בד על שם שיוצאין כאחד ממקום אחד וכל קן וקן עומד לבד על כן נקרא בד ... בדי עלין לחין כלומר עלין לחין יש בכל בד ובד ולא שיהו כולן לחין דא"כ ה"ל למימר ג' בדין לחין מדקאמר שלשה בדי עלי לחין משמע שיש בהן מקצת עלין לחין ואפי' אין בכל בד ובד אלא עלה אחד כשר וקאמר רב חסדא שאותו העלה יהא בראש כל בד ובד כי ג' עלין של קן א' יוצא מכאן וא' יוצא מכאן והג' באמצע מורכב על שניהם הוא הנקרא ראש ובו תלוי ההדר כי הוא נראה יותר מהאחרים ...

8. רשימות שיעורים | גריד"ס

דף ל"ג ע"א. כגמ' – יש דחוי אצל מצות או לא/יתכן לפרש את ספק הגמרא, דבשלמא בקדשים יש חלות דין פסול, ואפי' כשנסתלקה סבת הפסול מ"מ דין הפסול נשאר בקרבן, משא"כ במצוות דאין חלות דין פסול ולכן מאחר דאודא הפוסל – החפץ כשר, דאין במצוות חלות דין פסול כבקרבות. ועוד נראה לכאור את הספק, דבשלמא בקדשים הפסולים קיים איסור הקרבה ודבר שנאסר אינו חוזר להיתרו כדאשכחן סברה זו כטרפות וכבשר בחלב, אבל במצוות ליכא איסור – אלא חלות פסול בלבד – ולפיכך נסתפקו כגמ' אם יש דחוי אצל מצוות או לא.

9. שערים מצויינים בהלכה

שבאין לרצות" כמו קרבנות, ולכן מדמין אונסם לקרבנות, וד' מינין באין לרצות כולקמן, ונהא דברם חיה ועוף שמסופקין אי יש במצות כסוי ענין דחוי, אפשר נמי מטעם דכתיב (אחרי יז"א) "כי הוים היא בנפש יכפר" וצוותה התורה לכסותה, ויש קישור ענין כפרה לעשות כסוי, ולכן לא מצינו ענין דחוי במצות סוכה. [וכן יש מפרשים מוכח בריטב"א (ריש פרקין) דמצוה הבאה בעבירה נמי רק בד' מינין ולא בסוכה, דומה לקרבנות דמצינו מפורש בקרא (מלאכי א) "והבאתם את הגזול" כו', ונהא דקי"ל דבקרבות איכא

דף לג. יש דחוי אצל מצות או לא. פרש"י כלומר נוהגת תורת דחוי במצות, כשם שנוהגת בקרבנות, דאם נראה ונדחת משנשחטה אמרת ידחה דתו לא הדר חזי, ה"נ הואיל ונדחת כשנקטם, תו לא הדר מיחזי בעליית תמרה כו'. ונראה דאפשר דענין דחוי במצות שייך לומר דוקא במצות

10. רשימות שיעורים [גריד"ס]

שם. רש"י ד"ה ועלתה וכו' משנאגד עכ"ל. יש להעיר, מדוע פירש רש"י דין הדחוי משנאגד הרי ההלכה היא כרבנן דלולב א"צ אגד. והנה לקמן כתב רש"י ד"ה ולולב וכו' וז"ל, דכיון שאגדו בפסול ונקרא עליו שם לולב של מצוה בשעת דחוי נדחה לעולם כו' והא דנקיט פלוגתייהו במיעטן ביו"ט משום דסתמא בתר דאגדיה הוא דהא ביום טוב לא אגיד ליה ואי לא צריך אגד איצטרך למנקט ביום טוב משום דאי לאו דקדש היום

הרי שרש"י קובע דלר"י חל הדחוי משנאגדו המינים באגודה לפני זמן הרגל, דכיון דלולב צריך אגד נעשה חפצא של מצוה ע"י אגד. מאידך אליבא דרבנן לא נעשה חפצא של מצוה עד שקדש יום הרגל. עכ"ז משמע מרש"י שלפנינו כי גם אליבא דרבנן לא חל דין דחוי אלא כשאגד את המינים ביחד. ובעינן תרווייהו — קדש היום ואגד. וצ"ע בזה — דהא אגד אינו אלא נוי בעלמא ואיזו שייכות יש לו לדחוי מצוה.

✓ **ונראה** שמכאן ראייה לפירושו של הגר"ח זצוק"ל בשיטת רבנן דר"י. הוא הסביר שאע"פ שאין אגד מעכב בקיום המצוה מ"מ האגד אינו נוי בעלמא אלא הוי חלק מעיקר מצות הלולב. וזהו הסייע משיטת המרדכי ורש"י (לג: ד"ה ופליגי) דגם לרבנן אם אוגדו צריך האגד להיות קשר של קיימא. חזינן מזה דאין זה נוי סתם אלא חלות שם אגד ע"פ הלכות קשר של קיימא. אגד הלולב דומה לציצין שאינן מעכבין את המילה שמצוה למולם מדין ואנחוה ובכ"ז נחשבת מילתם חלק מעצם מצות המילה שהרי דוחה מילתם את השבת.

ראיה נוספת לפירושו של הגר"ח זצוק"ל מברכת שהחיינו שמברכים בשעת עשיית האגד, לקמן (מו). ואפי' לרבנן, מוכח שהאגד אינו סתם נוי אלא חלות בחפצא של מצות הלולב. ועשיית האגד חשובה שעת עשיית החפצא של מצוה ומברכים בשעתה ברכת שהחיינו.

לשיטתו היה הגר"ח זצ"ל מחמיר משום תעשה ולא מן העשוי שלא להסיר ההדסים והערבות מהאגד ולחזור ולשימם בתוכו בלי התרת הקשר של האגד ולקשרה מחדש. ועיין בראב"ד (פ"ד מממרים הל"ג) וז"ל: וכיון דצריכין אגד וקשר אם הוסיף אחר האגד לדברי הכל האגד אין בהם ממש עכ"ל, והגר"ח הסיק דגם לרבנן הראיל ולכתחילה בעינן אגד כהלכתו (עיין אר"ח סי' תרנ"א ס"א) דבעינן קשר ע"ג קשר, וא"כ בלי קשירה מחדש יהיה חסרון באגד של תעשה ולא מן העשוי.

11. רשימות שיעורים [גריד"ס]

✓ **שם.** בגמ' — נקטם ראשו ועלתה בו חמרה כשר. בספר נשמת אדם (קנ"ב) דן בד' מינים שגדלו בעציץ שאינו נקוב אם כשרים הם לנטילה. ויש שמקשים עליו מהדין שלפנינו שעלתה בו חמרה כשר והנה התמרה גדלה בתלוש ומ"ש מהגדל בעציץ שאינו נקוב שהוזהר ספק. אמנם לק"מ, כאן גדל ההדס בקרקע ונחשב מין הדס כשר. התמרה שגדלה בו בתלוש כשר כדין ההדס עצמו שגדלה ממנו. אולם בספק של הנ"א גדל ההדס בעציץ שאינו נקוב ועל כן נסתפק שמה אינו מין הדס כלל למצוה דאינו גדולי קרקע. ספקו של הנ"א הוא בקביעת המין של הדס ולא שדורש שכל חלק של ההדס יגדל בקרקע.

12. רשימות שיעורים [גריד"ס]

שם. בגמ' – כסוה הרוח חייב לכסות. יש לעמוד על השייכות בין דחוי במצות בדבר שהיה בעצמו פסול למצוה וחזר להכשרו לבין כסוה הרוח. שלכאורה אין הפקעה שם בדם עצמו אלא שיש פטור גברא בעת שכסוה הרוח. [ובע"כ צ"ל דכסוה הרוח אינו רק פטור בחובת הגברא אלא שגם עצם הדם נחשב אינו ראוי לכסוי ויש הפקעה בדם בעצמו, בחפצא של המצוה, ולכן דומה הוא לנקטם ראשו ועלתה בו תמרה שהדחוי הוא בחפצא של המצוה עצמו ולא רק בחובת הגברא.

13. רשימות שיעורים [גריד"ס]

שם. בגמ' – והכא במילף לולב מסוכה קא מיפלגי. כתבו התוס' (מו. ד"ה העושה) בשם הירושלמי שמברכים ברכה על עשיית הסוכה. מקצת אחרונים פרשו

דלפי הירושלמי יש מצוה לעשות סוכה ומברכים על עשייתה. מצוה זו של עשייה הם מוסיפים מהוה היסוד לדין תעשה ולא מן העשוי. לפי"ז המחלוקת אי ילפינן לולב מסוכה היא אם יש מצות עשייה בלולב ועיין בהעמק שאלה (פ' וזאת הברכה, קס"ט, א') שמאריך בנדון זה. אמנם לפענ"ד אין פרוש זה מתקבל, דנראה דלדין אין מצוה קיימת כלל בעשיית סוכה והמצוה אינה אלא לישב בסוכה. וז"ל הרמב"ם (בתשובותיו סי' קכ"א): שהמצוה היא ישיבת הסוכה, לא עשייתה, ואין אנחנו עושין אותה וזלתי כדי לשבת בה, ולכן נברך לישב ולא נברך לעשות. עכ"ל וכן בנוגע לנטילת לולב, המצוה מתקיימת דוקא בלקיחה ולא בעשיית החפצא דלולב. המחלוקת כאן נוגעת רק להכשר החפצא למצוה, באיזה אופן חל ההכשר דסוכה ולולב, אבל קיום מצוה דעשייה ליכא כלל.

14. שיעורים מצויינים בהלכה

ולולב בסוכה לא יליף. פרש"י הלכך ליכא למיפסליה אלא משום דחוי, דכיון שאגדו בפסול נקרא עליו שם לולב של מצוה בשעת דחוי כו', והא דנקיט פלוגתייהו ביו"ט, משום דסתמא בתר דאגדיה הוא, דהא ביו"ט לא אגיד ליה, ואי לא צריך אגד איצטריך למינקט יו"ט, משום דאי לא דקדש היום אכתי לא חל עליה זמן מצוה כו'. [וצ"ע הא בשעת קידוש היום דהוא לילה עדיין אין זמן מצוה עד הבוקר. וברמ"א

(או"ח סי' תרלח) כתב, דאפילו בסוכה אע"ג דזמנה בלילה, מ"מ אינה נאסרת עד שישב בה פע"א. ויש לחלק בין חלות איסור מוקצה על הסוכה ובין חלות קריאת זמן מצוה, דאע"ג דבלילה עדיין אינו זמנה, מ"מ לילה אינה מחוסר זמן, דזמן ממילא בא כידוע, וכמו שאומרים בחפלת ערבית דר"ה "יום תרועה", אע"ג דאין זמן תקיעת שופר אלא ביום, וה"נ לענין זמן נטילת לולב.

15. רש"י סוכה דף לג/א

עבר ולקטן - לעינבי הדס שהיו מרובין מעלין, ותנן אם מיעטן כשר, ואין ממעטין ביום טוב משום שבות, שדומה למתקן כלי ומכשירן, ואם עבר ומיעטן פסול, כדמפרש טעמא ואזיל:

16. כפות תמרים מסכת סוכה דף לג עמוד ב

גמרא ת"ר אין ממעטין ביי"ט כו' והא קא מתקן כו'. יש לחקור הך מתקן מנא תולדה דאיזו מלאכה היא ויראה דאפשר לומר שהיא משום מכה בפטיש וכן מתבאר בהרמב"ם פכ"ג דשבת דמתקן כלי חייב משום מכה בפטיש ועוד יראה דממעט ענבי הדס הוי תולדה דמתחך שכ"כ רמב"ם פי"א דין ז' המחחך מן העור כו' הקוטם כו' ע

17. חידושי הריטב"א מסכת סוכה דף לג עמוד ב

והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות ופרקינן דאית ליה הושענא אחריתי. פי' הרב בעל הערוך ז"ל שאע"פ שהוא מתקן גמור אין דין פסיק רישיה ולא ימות אלא כשהוא נהנה ממלאכתו כיון שעושה בלא מתכוין, והביא ראיות רבות לקיים סברא זו, ולא היא כדברירנא בפרק קמא דכתובות (ע"ש ו' א'), אבל הכי פירושו דהא לא חשוב מתקן אלא כשצריך למצותו אבל כשאינו צריך לו אינו חשוב מתקן עד שיתכוין לו והרי הוא כמלקט אותם מהדס שוטה שאינו מתקן, ואיכא דקשיא ליה אמאי לא שרינן ליה לכתחילה דנימא מתוך שהותרה ליקוט ענבים לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך אוכל נפש כשהוא צורך יום טוב דהא קיימא לן [כבית הלל] דאית להו מתוך בצורך יום טוב, וי"ל דלא שרינן מזדו מתוך אלא מלאכה דעלמא שאינו עושה כלי אבל זה שעושה כלי שהוא דבר מסוים והשתא לא עביד מצוה אלא שמתקנו למצוה לא, מפי מורי נר"ו.

18. רא"ש מסכת שבת פרק יב סימן א

גמ' תנו רבנן התולש עולשין והמזרד זרדין אם לאכילה כגרוגרות אם לבהמה כמלא פי הגדי אם להיסק כדי לבשל בו ביצה קלה ואם ליפות את הקרקע כל שהוא. אטו כולהו לאו ליפות את הקרקע נינהו. רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו באגם שנו. אביי אומר אפילו תימא בשדה כגון דלא מכוין. והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות. לא צריכא דקעביד בארעא דחבריא. פי' בערוך דמאחר שאינו נהנה כלל ביפוי קרקע של חבירו שרי לכתחלה ואע"ג דהוה פסיק רישיה והא דאמר אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות שהוא אסור היינו בדבר שהוא נהנה כגון דעביד בארעא דידיה וכגון אב הקוצץ בהרת בנו בשעת מילה שהוא נהנה בדבר אבל פסיק רישיה דעביד בארעא דחבריה ואחר הקוצץ בהרת בשעת מילה שאין נהנין בדבר מותרין לכתחלה ואפילו איסורא דרבנן ליכא. ... ועוד הביא ראיה מההיא דסוכה פרק לולב הגזול (דף לג ב) תנו רבנן אין ממעטין ביו"ט משום ר' אלעזר בר' שמעון אמרו ממעטין פירוש ענבי הדס שפוסלין אותו ופריך והא קמתקן מנא ומשני הכא במאי עסקינן שלקטן לאכילה ודבר שאין מתכוין מותר ופריך והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות ומשני לא צריכא דאית ליה הושענא אחריתי ומאחר שאינו נהנה מותר אע"ג דהוי פסיק רישיה. ויש לדחות דמצוה שאני אי נמי כיון דרבי שמעון סבר דבר שאין מתכוין מותר מן התורה הכא אע"ג דפסיק רישיה הוא הואיל ואית ליה אחריתי שרי לרבי שמעון דשמא לא יהא צריך לזה שתקן ואיגלאי מילתיה דלא תקן כלי אבל לרבי יהודה דבר שאין מתכוין אסור ואי צריך ליה איכא איסור דאורייתא לא שרינן אע"ג דאית ליה הושענא אחריתי...

19. שערים מצויינים בהלכה

וני"ל לחלק דהתם בר"א ששיחרר עבדו דיש איסור תורה קפדינן אפילו אם נגמר האיסור כבר קודם קיום המצוה, משא"כ הכא כלקייטת הענבים דכתבו רש"י לעיל (ע"א) והחוס' במס' יומא (לה). דהוה שבות דרבנן, לא קפדינן כשהאיסור נגמר מכבר. ועי' במאמר הכא. ועי' בריטב"א במס' מגילה (כח:); שכתב, דאיסור משחרר עבדו אינו אלא ממדת חסידות, ובריטב"א גיטין (לח). כתב דהוי איסור דרבנן. והר"ן (שם על הרי"ף ובחידושו) כתב, דהא דאמרה תורה "לעולם בהם תעבדו" היינו דאסור ליתן להם מתנת חנם, והוי איסור עשה ממש. וע"ע מה שהארכנו הרבה בזה במס' גיטין (שם).

הא עבר ולקטן מאי כשר כו'. הקשה בשער המלך (לולב פ"ח ה"ה) הא הוי מצוה הבאה בעבירה, ותירץ דבשעת קיום המצוה, כבר ליכא סרך עבירה. וכ"כ הריטב"א לעיל (ל). [והבאנו שם מהערוך לנר שהקשה מגמ' ברכות (מז:); בר"א ששיחרר עבדו לצורך מנין עשרה, דפריך הגמ' והא הוי מצוה הבאה בעבירה, והא התם נמי כבר נגמר העבירה קודם שצירפו אותו למנין עשרה, ותירץ דקושיית הש"ס הוא היאך עשה ר"א דבר זה לכתחלה, ועי' מה שכתבנו שם ועי' מה שכתבנו במס' פסחים (לה: ד"ה לא).

20. רש"י מסכת סוכה דף לג עמוד ב

ופליג עליה - בלולב, דאין צריך אגד, שמעינן מהכא דבעינן בלולב קשר גמור, שיקשור שני ראשי האגד, והאוגדן כאגודה של ירק - לאו אגד הוא, ואפילו רבנן דפליגי עליה דר' יהודה, ואמרי לולב שאינו אגוד כשר - מודו דמצוה לאוגדו, כדתניא לעיל משום זה אלי ואנוהו, ואוקימנא כרבנן.

21. שולחן ערוך אורח חיים הלכות לולב סימן תרנא סעיף א

מצות ד' מינים (א) שיטול (ב) כל אחד לולב אחד (ג) וב' ערבות (ד) וג' הדסים (ה) ובמקום הדחק דליכא הדס כשר, (ו) סגי ליה א אחד [א] דלא קטום (ב"י ס' תרמ"ו בשם א"ח); (ז) ומצוה לאגדם (ח) בקשר גמור, דהיינו ב' קשרים זה על זה, משום בני; ויכול לאגדם (ט) במין אחר, ואם נשרו מהעלין בתוך האגודה בענין שמפסיק, אין לחוש (דמין במינו אינו חוצץ; אבל שלא במינו, חוצץ; על כן יזהר ליקח (י) החוט שרגיל להיות ב סביב [ב] ההדס) (מהרי"ל); ואם לא אגדו מבעוד יום, או שהותר אגודו, אי אפשר לאגדו ב"ט בקשר גמור, אלא אוגדו בעניבה. הגה: (יא) יש מי שכתבו לעשות הקשר בדרך אחר, שכורכין סביבות ג' מינים אלו ותוחבין ראש הכרך תוך העגול הכרוך (טור), ג וכן ג' [ג] נוהגין. ויש לקשור ההדס (יב) ד גבוה יותר מן הערבה (מהרי"ו), וישפיל ההדס והערבה תוך אגוד הלולב, כדי שיטול (יג) כל ג' מינים בידו בשעת ברכה (מהרי"ל). ויש שכתבו <א> לעשות בלולב (יד) ה ג' קשרים, וכן נוהגין (מרדכי פרק לולב הגזול).

22. משנה ברורה סימן תרנא

(ז) ומצוה לאגדם וכו' - דאף דקי"ל דאין מחוייב לאגדם [ו] עכ"פ מצוה יש בזה משום זה אלי ואנוהו:
(ח) בקשר גמור - ולא בעניבה דאין זה קשר הנאסר בשבת ויו"ט ולא מקרי אגד ועיין בתשובת אגורה באהלך שמצדד דמה שנוהגין העולם שלא לעשות קשר אלא עושין מן עלי לולב כמין בית יד ותוחבין הלולב בו ג"ז בכלל קשר ע"ש:

23. משנה ברורה סימן תרנא

(יא) יש מי שכתבו וכו' - איז"ט [י] קאי דהשו"ע הביא ההיתר של עניבה והרמ"א בשם הטור מביא ההיתר דכריכה. אך מה דסיים הרמ"א וכן נוהגין ופי' המ"א אף בחול צ"ע דאף דבמרדכי נזכר ההיתר דכריכה אף בחול אבל לא באופן זה אלא שמתחלה קושר פ"א ואח"כ כורך וכו' ומתוך כך הוא כאלו קושר ב' קשרים זה ע"ג זה אבל בלא קשירה לא עדיף מעניבה אח"כ מצאתי שגם הגר"א מתמה ע"ז וע"כ נראה לפי מה שמבואר לקמיה דהמנהג לעשות ג' קשרים הקשר התחתון מה שמאגד הג' מינים ביחד יעשה בקשירה מקודם:
(יד) ג' קשרים - כנגד [יג] ג' אבות. ונראה דהקשרים של מטה דהיינו מה שקושר כל הג' מינים ביחד משום נוי הוא נחשב לאחד ויעשה למעלה עוד שנים אם אפשר לו [ט"ז] ובא"ר משמע ג' קשרים בלולב עצמו לבד הקשר הד' שאוגד הג' מינים יחד [יד] ואם לא נאגד אלא אגד אחת כשר. כתבו האחרונים דצריך לעשות בענין שיכול לכסס היטב בהעלין [טו] וע"כ צריך להיות טפח למעלה פתוח ולא מקושר:

שס. כמשנה – ערכה כו' ריכשה פסולה. בפסול יבש פליגי הרמב"ם והראב"ד (פ"ח מלולב הל"ט), לרמב"ם יבש פסול מדין מום – הלולב אינו הדר. לראב"ד יבש פסול מדין מת. הרמב"ם אזיל בשיטת הגמרא שלנו בבבלי (כט:) והראב"ד לפי הירושלמי בריש פירקין, ח"ל: היבש פסול על שם לא המחיים יהללויה עכ"ל. לפי הירושלמי לולב יבש אינו ראוי להלל, ומאחר שאינו ראוי להלל פסול ללקיחה. חפצא של לולב שאינו ראוי להלל אינו כשר לנטילה בכלל. הלל ונענועים מהווים חלק מעצם מצות הלולב ולפיכך תלוי הכשר הלולב באפשרות לנענע ולהלל בו. הדין של הלל בלולב נלמד מהפסוק "אז ירננו עצי היער" [עיין בתוס' לקמן (לז: ד"ה בהודו)]. הרנון והלל נעשים עם עצי יער – כלומר עם הלולב – שאר המינים מצטרפים ממילא לנענועי הלולב לרנון והלל.

בזה מובן למה תקנו חז"ל בנוסח הברכה של ד' מינים – על נטילת לולב, ולא הזכירו בכרכה כל ארכעת המינים. הביאור, מפני שעיקר מצות הלקיחה מתקיימת עם הלולב – בקיום של רננה הלל ונענועים. וזו כוונת הרמב"ם (פ"ז מלולב הל"ו) לברך על הלולב, ח"ל: **הואיל וכולן סמוכין לו עכ"ל**, כלומר שע"י הלולב יש **קיום הלל בכל המינים**, ואע"פ שלענין יבש אין הרמב"ם מקבל את שיטת הירושלמי שפסול כל שבעה, מ"מ מקבל הוא את עצם היסוד של הירושלמי שהלל מהוה חלק בעיקר מצות נטילת הלולב וברכתו.

לפי"ז יתכן לומר ששיטת הירושלמי לפסול יבש מדין לא המחיים יהללויה נאמרה דוקא בלולב אבל לא בשאר המינים – היינו כאתרוג בהדס ובערבה, ובהם י"ל שמסכים הירושלמי לבבלי שהם פסולים מדין הדר בלבד. ואכן נימוק הירושלמי מתייחס רק למשנה של לולב. יוצא לפי"ז ששיטת הירושלמי הפוסלת יבש כל שבעה מפני שאינו ראוי להלל נאמרה בלולב בלבד ולא בשלשת המינים האחרים. כג' מינים אלו יבש פסול מדין מום – וכיו"ט הראשון בלבד. ברם עיין בראב"ד שמתחם לרמב"ם בכל ד' המינים ואינו מחלק במפורש בין לולב לשאר המינים.

גם ניתן לומר שההדס והערבה – הואיל ומיני **עצים הם** – נכללים במה שאמר אז ירננו עצי היער,

וכשמתייבשים ונעשים כמתים פקע מהם קיום ההלל ופסולים כל שבעה. אולם האחרוג אע"פ שגדל על עץ מ"מ התורה חייבה ליטול את הפרי ולא את הענפים, וא"כ י"ל דאינו בכלל אז ירננו עצי היער דהלל מתקיים רק בעצי היער – עם הלולב ההדס והערבה – אבל לא עם האחרוג. האחרוג אמנם מעכב את לקיחת האגודה כהלל – ולקחתם לקיחה תמה שיקח כל ד' המינים ביחד, מכל מקום בנענועים ובהלל קיום הרננה והשיר מתקיים רק ע"י שלשת המינים שבאגודה ולא ע"י האחרוג. יוצא לפי"ז ששיטת הירושלמי שייכת לאגודה ולא לאחרוג; ג' המינים שבאגודה כשהם יבשים פסולים כל שבעה כמתים משום שאינם ראויים להלל, אבל אתרוג יבש פסול מדין מום בלבד שמפקיע הדרו וע"כ נפסל כיו"ט הראשון בלבד, וצ"ע.